

ПЕДАГОГІЧНА ТА ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 316.472:316.624

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2023.5/09>**Вітюк Н.Р.**

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Никифороук А.С.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ГЕНДЕРНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КІБЕРБУЛІНГУ СЕРЕД СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті здійснюється аналіз гендерних особливостей кібербулінгу в ранньому юнацькому віці. Подаються результати емпіричного дослідження основних видів і чинників кібербулінгу серед старшокласників, відмінностей комунікації представників різних статей у віртуальному просторі. Вибірка включала 60 осіб (30 дівчат і 30 юнаків) – учнів старших класів загальноосвітніх шкіл м. Івано-Франківська та області віком від 15 до 17 років. За результатами дослідження виявлено, що практично усі респонденти, в тій чи іншій ролі, стикались із кібербулінгом. Порівняльний аналіз отриманих даних за критерієм статі показав, що юнаки значно частіше, ніж дівчата, стають агресорами у віртуальній взаємодії (загалом 60% юнаків і 23,3% дівчат), причому обидві статі застосовують кібербулінг здебільшого як механізм вирішення проблем та захисту від образ з боку інших людей. Дівчата переважно перебувають у ролі спостерігачів кібербулінгу (63,3%), також вони частіше, ніж хлопці, стають жертвами кібербулінгу (13,3%). Роль спостерігача юнаки виконують удвічі рідше (33,3%), ніж дівчата; найменше їм притаманна роль жертви (6,7%). Юнаки схильні більш відкрито проявляти агресію в мережі, дівчата – опосередковано і анонімно. Юнаки значно частіше стають об'єктом кібербулінгу з боку незнайомих, а дівчата – з боку однолітків. Кореляційний аналіз встановив зв'язки між комунікативною агресивністю та інтернет-залежністю юнаків, а також із комунікативним контролем і самооцінкою. Схильність дівчат до агресії у спілкуванні також пов'язана з інтернет-залежністю, менше – із комунікативним контролем, який своєю чергою пов'язаний з інтернет-залежністю. Дівчата зазнають цькування здебільшого у вигляді харасменту, самозванства, наклепу, кіберостракізму, а також у них є більший ризик стати жертвою секстингу. Юнаки ж так само стають об'єктом харасменту, але частіше, ніж дівчата, стикаються із кіберостракізмом, погрозами, тролінгом та економічним шахрайством. У таких випадках старшокласники неохоче звертаються за допомогою до інших людей, особливо до дорослих. Половина опитаних юнаків і чверть опитаних дівчат не повідомляють іншим людям про кібербулінг. Результати дослідження можуть бути впроваджені у практику роботи шкільних психологів для розробки програм профілактики кібербулінгу серед старшокласників та надання їм психологічної допомоги.

Ключові слова: кібербулінг, стать, гендерні особливості, комунікація, взаємодія, старшокласники, кібербулер, жертва кібербулінгу, інтернет-залежність.

Постановка проблеми. Цифрові сервіси й технології стали невід'ємною частиною життя сучасних дітей та молоді. У період ранньої юності здійснюється життєве самовизначення особистості, активно формуються особисті цілі, переконання, норми, цінності, надзвичайно важливими є міжособистісні і соціальні стосунки. Інтернет дає старшокласникам можливість для отримання

необхідної інформації, навчання, розвитку, спілкування в режимі постійного зв'язку, врегулювання емоційного стану, дозвілля, однак тут наявна й загроза виникнення великого числа небезпек, однією з яких є кібербулінг. Схильність дітей та молоді до кібербулінгу зростає паралельно із розвитком інформаційно-комунікативних технологій, новими соціальними умовами, доступністю

цифрових засобів зв'язку для юних користувачів і зміною специфіки міжособистісної комунікації. Тому актуальним є вивчення основних чинників кібербулінгу серед школярів та їх поведінки у віртуальному просторі, зокрема гендерного аспекту. Одразу зауважимо, що для цілей поточного дослідження термін «гендер» стосується статі (чоловічої та жіночої).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кібербулінг є різновидом агресивної поведінки, що здійснюється особою чи групою осіб з метою налякати, образити, принизити конкретну особу чи групу, усунути її з певного простору за посередництвом інформаційно-комунікативних технологій [1]. Характерними особливостями кібербулінгу є: наявність агресії та завдання психологічної шкоди об'єкту цькування, опосередкованість контакту, використання технічних засобів зв'язку, цілеспрямованість впливу, повторюваність, широта аудиторії, позачасовість, швидкість поширення інформації, висока проникність повідомлень, можливість анонімності [1; 12].

Детермінанти кібербулінгу дослідники пов'язують насамперед із технічними можливостями сучасних електронних девайсів та інтернет-залежністю їх користувачів (Л. Найдьонова, Б. Белсі, Р.Маколей, Н. Віллард), а також із рівнем самооцінки особистості, тривожністю, фрустрацією, депресією, самотністю (Дж. Генг, К. Сонг, Р. Ковальські, С. Лімбер, П. Агатстон), ворожістю, агресією та зниженою емпатією (О. Ердур-Бейкер, І. Танрікулу, С. Топку, Е. Кальвете, А. Гуалдо та ін.), шкільними проблемами та булінгом у реальному житті (Х. Вандебош, К. Ван Клемпут, С. Хіндуджа, Дж.В. Патчин, Р. Сміт, А. Соррентіно та ін.) та іншими чинниками.

Дослідники намагалися також з'ясувати наявність у кібербулінгу ознак гендерно-специфічної поведінки, причетності обох статей до його вчинення й віктимізації у віртуальному просторі. Деякі автори повідомляють про відсутність суттєвих відмінностей у частоті участі в кібербулінгу та моделях поведінки між групами досліджуваних за статтю (А. Болдрі, П. Маколей, Ф. Мішна, С. Хіндуджа, Дж. Патчин, Р. Ковальські та ін.) [2; 10; 12; 14; 15]. Інші ж дослідники виявляють відмінності і повідомляють, що представники чоловічої статі більш схильні до скоєння кібербулінгу, вони частіше були кібербулерами, ніж представниці жіночої статі, а жінки частіше були жертвами кібербулінгу (Ц. Лі, О. Ердур-Бейкер, І. Танрікулу, С. Топку, С. Сан та ін.) [6; 13; 16]. К. Барлетт, С. Койн, а також П. Сміт з колегами прийшли до

такого ж висновку, але зауважують, що ця різниця пом'якшується віком: дівчата частіше стають і кіберагресорами, і жертвами у ранньому та середньому підлітковому віці, тоді як хлопці частіше є кібербулерами в пізньому підлітковому віці [3; 17]. Ці відмінності часто також пояснюють особливостями виховання та нижчим рівнем емпатії серед чоловіків порівняно з жінками (К. Барлетт, С. Койн, О. Ердур-Бейкер, І. Танрікулу, С. Топку) [3; 6]. Однак результати досліджень Н. Коннел, А. Гуалдо та їхніх колег показують, що і кібербулінг, і кібервіктимізація більш поширені серед жінок, хоча й чоловіки повідомляють про нетривіальні рівні участі в кіберзалежуваннях. Причому схожою є поведінка кібербулерів обох статей: вони менш схильні підтримувати загальноприйняті переконання та готові до інших типів булінгу [5; 9].

Вважається також, що відмінності у поведінці представників різних статей залежать від конкретних форм кібербулінгу. Дівчата більш схильні брати участь у непрямих формах знущань, вони частіше використовують опосередковану агресію, коли жертву виключають з групи однолітків або атакують її репутацію (О. Ердур-Бейкер, І. Танрікулу, С. Топку, Р. Ковальські, С. Лімбер, П. Агатстон, Н. Коннелл та ін.) [5; 6; 12]. Хлопці значно частіше застосовують прямі образи, погрози, в тому числі й фізичні (Х. Вандебош, К. Ван Клімпут) [18], надсилають одноліткам принизливі зображення та відео, матеріали із сексуальним підтекстом, записують та надсилають фото і відео фізичної агресії (Е. Кальвете та ін.) [4].

Цікаві дані отримали дослідники і щодо поведінки свідків кібербулінгу. Є. Хонг виявив, що жінки, як правило, більш схильні підтримувати жертву і ставати на її захист [11]. П. Маколей з колегами прийшли до висновку, що гендерні відмінності у поведінці свідків цькувань є функцією відмінностей у сприйнятті рівня важкості інциденту. Обидві статі втручаються в серйозні випадки кібербулінгу, однак представники чоловічої статі мають значно нижчий рівень сприйняття складності ситуації [14]. Натомість дівчата частіше, ніж хлопці, сприймають інцидент як надзвичайну ситуацію (Х. Вандебош, К. Ван Клімпут, П. Маколей та ін.) [14; 18]. Результати досліджень Л. МакЛоклін та її колег показали, що у жінок та чоловіків, які стають свідками кібербулінгу, активуються різні ділянки мозку: у чоловіків активуються ті ділянки, які пов'язані з різними аспектами пізнання та когнітивними здібностями, тоді як у жінок частіше активуються ділянки, які пов'язані з обробкою емоцій і емпатією [8].

Кібербулінг ставить під загрозу особисту безпеку старшокласників. Вважається, що психологічна шкода, завдана кібербулінгом, є більш значною, аніж у випадку традиційного булінгу, причому незалежно від його типу [1; 9; 14]. Наслідки кібербулінгу можуть бути дуже складними, як-от: соціальна ізоляція об'єкта цькування, зниження самооцінки та соціального самосприйняття, погіршення академічної успішності, стрес, підвищена тривожність, фобії, фрустрація, психологічна травма, психосоматичні розлади, зловживання психоактивними речовинами, агресія, протиправна поведінка, селфхарм, навіть суїцид. Дж. Генг з колегами виявили, що кібербулінг пов'язаний з рівнем самооцінки, фаталізмом і низьким рівнем усвідомлення сенсу життя серед підлітків, особливо серед дівчат. Внаслідок кібербулінгу дівчата більш схильні до суїцидальних думок [7].

Таким чином, аналіз публікацій, в яких висвітлено результати досліджень гендерних аспектів кібербулінгу, показав досить неоднозначні дані щодо причетності певної статі до вчинення кібербулінгу та кібервіктимізації, стратегій реагування і поведінки учасників цієї ситуації. Така суперечливість підтверджує необхідність подальшого вивчення окресленої проблеми, тим більше, що гендерна складова кібербулінгу є ще недостатньо дослідженою у вітчизняній науці.

Мета дослідження – виявити гендерні відмінності кібербулінгу серед старшокласників.

Виклад основного матеріалу. Для визначення рівня поширення кібербулінгу в комунікативних практиках сташокласників та його гендерної специфіки ми провели емпіричне дослідження. Вибірка включала 60 осіб віком від 15 до 17 років (30 дівчат і 30 юнаків) з різних загальноосвітніх шкіл м.Івано-Франківська та Івано-Франківської області. Було застосовано такі діагностичні методики: «Визначення інтегральних форм комунікативної агресивності» В. Бойка, «Оцінка самоконтролю у спілкуванні» М. Снайдер, «Вивчення рівня самооцінки» С.В.Ковальова, «Тест на визначення інтернет-залежності» К. Янг. Крім того, була розроблена анкета для старшокласників, яка включала три блоки питань: особливості комунікації у віртуальному просторі; наявність кібербулінгу, його різновиди й причини; особливості поведінки у ситуаціях кібербулінгу.

Аналіз отриманих в результаті анкетування даних показав, що старшокласники активно користуються мережею «Інтернет». 56,7% дівчат та 53,3% юнаків визнають, що їм легше висловлювати свої думки та почуття в інтернеті, аніж під

час безпосереднього спілкування; по 40% респондентів обох статей стверджують, що вони більш розкуті в інтернеті; 36,7% хлопців і 33,3% дівчат вважають, що конфлікт чи непорозуміння легше вирішити у віртуальній площині; 36,7% опитаних хлопців і 16,7% дівчат думають, що тут можна посміятись з когось, адже це може відбуватися анонімно і за це не буде покарання; 20% хлопців і 6,7% дівчат вважають прийнятним відкрито виявляти агресію у віртуальній комунікації; 26,7% хлопців і 3,3% дівчат вказали, що можна легко образити інших, коли їм щось не подобається під час спілкування в інтернеті. 46,7% дівчат і 30% хлопців зізналися, що вони створювали несправжній профіль, щоб навмисно приховати своє ім'я. 63,3% дівчат та 60% юнаків зазначили, що із запровадженням дистанційного навчання через пандемію COVID-19 та російсько-українську війну час користування інтернетом збільшився.

Про випадки кібербулінгу під час віртуальної взаємодії повідомили 66,7% дівчат і 63,3% хлопців, які вказали, що в такі ситуації вони потрапляли один-два рази. Трохи частіше (іноді) такі ситуації виникали у 23,3% хлопців і 16,7% дівчат. 16,7% дівчат і 10% хлопців повідомили, що раніше зазнавали цькування в інтернеті, а тепер такі ситуації відсутні. 3,3% хлопців зазначили, що на цей час зазнають кібербулінгу. Зауважмо, що ніхто з респондентів не зазначив, що не зазнавав кібербулінгу зовсім. 80% опитаних обох статей зізналися, що їм відомі випадки цькування когось із власного оточення.

Вивчення ролівої структури кібербулінгу показало, що дівчата найчастіше були суто спостерігачами цькування (63,3%). 23,3% респонденток вказали, що практикували кібербулінг у відповідь на образи з боку інших людей, а 13,3% ставали жертвою онлайн-булінгу. Жодна з опитаних дівчат не зізналася, що була ініціатором кібербулінгу. Кривдниками себе визнали 13,3% респондентів-юнаків, і ще 46,7% юнаків застосовували кібербулінг, якщо їх ображали інші люди. Спостерігачами кібербулінгу були 33,3% хлопців, жертвами – 6,7%. Дівчата стверджують, що найчастіше у віртуальному просторі агресорами є однолітки (70% відповідей), незнайомці (56,7%), рідше – хтось з інших знайомих (26,7%), учні зі старших класів (13,3%), і навіть друзі (3,3%). Хлопці ж стверджують, що найчастіше кібербулерами є незнайомці (76,7%), ровесники (36,7%), хтось зі знайомих (33,3%), друзі (20%) і старшокласники (10%).

Опитування щодо типів кібербулінгу, що траплялися у взаємодії старшокласників показало, що

60% дівчат і 56% юнаків зазнали моральних припинень і були скривджені негативними висловлюваннями, образливими словами, прозиваннями; 16,7% хлопців і 10% дівчат зазнали економічного насилля (вимагання коштів із фейкових акаунтів); 16,7% дівчат стали об'єктами сексуальних домагань (у вигляді вимагання відвертих світлин); 30% дівчат і 10% хлопців виявили створення фейкової сторінки з їхніми даними; 30% дівчат і 10% юнаків визнали, що про них поширювали неправдиву інформацію у віртуальному просторі; щодо 26,7% хлопців і 6,7% дівчат застосовувалися залякування та погрози в особистих повідомленнях; 26,7% хлопців і 6,7% дівчат отримували негативні повідомлення в інтернеті, що принижували їх; 36,7% хлопців і 26,7% дівчат зазнали остракізму (їх видаляли з груп спілкування, блокували). Порівняльні дані щодо різновидів кібербулінгу, яких зазнали старшокласники чоловічої і жіночої статей, подано на рис. 1.

Опитування старшокласників щодо причин кібербулінгу також показало деякі відмінності у відповідях юнаків і дівчат. Приміром, хлопці вважають, що людина може стати об'єктом цькування насамперед через її поведінку (76,7%) та зовнішній вигляд (73,3%), рідше – через матеріальний стан (46,7%), інтелектуальні здібності (46,7%), расу або національність (43,3%), фізичні обмеження (40%). На думку дівчат, основними причинами кібербулінгу є зовнішній вигляд (83,3%), матеріальний стан (76,7%) та поведінка індивіда (73,3%), а також інтелектуальні здібності (56,7%), раса, національність (40%) та фізичні обмеження (36,7%).

Старшокласниці, які зазнавали кібербулінгу, здебільшого розповідали про це друзям (70%), рідше – батькам (36,7%), вчителям (3,3%), взагалі нікому не розповідали про таке 26,7% школярок. Натомість хлопці воліють або нікому не розповідати про випадки кібербулінгу (50%), або хіба можуть розповісти про такі проблеми друзям (46,7%), значно рідше – батькам (10%), шкільному психологу (3,3%), і ніхто з них не розповідав про подібні ситуації вчителям. Цей результат досить важливий, оскільки засвідчує схильність значної частини старшокласників (чверті опитаних нами дівчат і половини юнаків) замовчувати випадки кібербулінгу і небажання звертатися за допомогою, особливо до дорослих. Але 80% дівчат та 70% хлопців висловили в анкетах зацікавленість в отриманні знань та розвитку вмінь протидії кібербулінгу, що є цінним для подальшої практичної роботи в цьому напрямку.

Для нашого дослідження важливим було також визначити психологічні чинники схильності старшокласників до агресивної поведінки у віртуальному просторі. Діагностування школярів за методикою «Визначення інтегральних форм комунікативної агресивності» В. Бойка показало, що третина опитаних (33,3% юнаків і стільки ж дівчат) характеризуються середнім рівнем агресивності у спілкуванні, 60% дівчат і 44% хлопців – невисоким, 6,7% дівчат та 20% хлопців – підвищеним. Високий рівень агресивності не діагностовано в дівчат, але виявлено у 3,3% юнаків. Низький рівень агресивності не виявлено ні в дівчат, ані у хлопців.

В результаті вивчення рівня інтернет-залежності старшокласників (за тестом К. Янг) нам

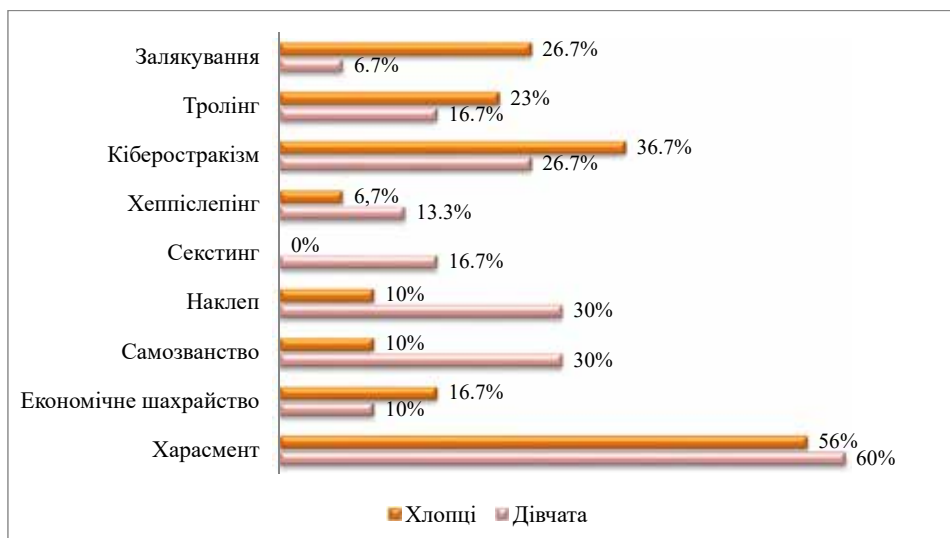

Рис. 1. Види кібербулінгу серед старшокласників (порівняльні дані за критерієм статі)

вдалося з'ясувати, що проблем із залежністю від інтернету немає тільки у 26,7% дівчат і 16,7% юнаків. Легкий ступінь інтернет-залежності наявний у 43,3% дівчат та 30% хлопців, помірний – у 26,7% дівчат і в 50% хлопців. Надмірне захоплення інтернетом діагностовано у 3,3% хлопців і дівчат. Як бачимо, респонденти чоловічої статі є більш залежними від інтернету, ніж представниці жіночої статі, а також вони більш схильні до комунікативної агресії.

За допомогою методики «Вивчення рівня самооцінки» С. Ковальова ми діагностували у 80% дівчат і 76,7% юнаків низький рівень самооцінки, у 20% дівчат і 16,7% юнаків – середній, а у 6,6% юнаків – високий. Отже, значна кількість старшокласників з нашої вибірки характеризується негативним самовідчуттям, невдоволені собою, своїми досягненнями, що, без сумніву, впливає на їхні думки, емоції, комунікацію та моделі поведінки. Юнаки й дівчата досить чутливо сприймають повідомлення й коментарі, які стосуються їх особисто й порушують їх психологічне благополуччя. Вони можуть справлятися зі своїми переживаннями по-різному: як проявами конформізму, так і за допомогою активних або пасивних виявів агресії.

За результатами опрацювання респондентами методики «Оцінка самоконтролю у спілкуванні» М.Снайдер було виявлено, що половині з них властивий середній рівень комунікативного контролю (50% хлопців і 53,3% дівчат). Високий рівень комунікативного контролю мають по 26,7% старшокласників обох статей, а низький – 23,3% хлопців і 20% дівчат. Отже, значна частина старшокласників характеризуються недостатньо розвиненими навичками самовладання, через що можуть мати проблеми з виявами власної експресії.

Проведення кореляційного аналізу між показниками комунікативної агресивності, інтернет-залежності, самооцінки та комунікативного контролю юнаків дозволило нам виявити такі взаємозв'язки: між агресивністю та інтернет-залежністю ($r=0,7262$, $p\leq 0,001$), між агресивністю у спілкуванні й комунікативним контролем ($r=0,5250$, $p\leq 0,05$), між самооцінкою та інтернет-залежністю ($r=0,5103$, $p\leq 0,05$), між агресивністю та самооцінкою ($r=0,4500$, $p\leq 0,01$). Отже, схильність до агресивної комунікативної поведінки юнаків пов'язана з рівнем їх інтернет-залежності, здатністю до самоконтролю у спілкуванні та самооцінкою. Зв'язок самооцінки та інтернет-залежності показує вагомість для юнаків комунікації і репутації у віртуальному просторі. Зі зростанням інтернет-залежності юнаків, з високою ймовір-

ністю, буде виявлятися їх схильність до агресивної комунікативної поведінки, що може проявлятися в прагненні застосовувати кібербулінг задля власного самоствердження.

За результатами кореляційного аналізу, виявлено зв'язки між показниками комунікативної агресивності та інтернет-залежності дівчат ($r=0,536282$, $p\leq 0,01$), між комунікативним контролем та інтернет-залежністю ($r=0,408193$, $p\leq 0,05$), між комунікативною агресивністю та комунікативним контролем ($r=0,358283$, $p\leq 0,05$). Отже, чим вищим є рівень інтернет-залежності дівчат, тим більша їх схильність до виявів агресії у спілкуванні. Водночас зі зростанням рівня інтернет-залежності зростає й ступінь їх комунікативного контролю, що свідчить про важливе значення для дівчат їх іміджу у віртуальному світі, адже їх соціалізація та психологічне благополуччя дуже зосереджені на комунікації і стосунках.

Висновки. Старшокласники є активними користувачами інтернету, причому в умовах дистанційного навчання час їх користування інтернетом суттєво збільшився. Результати проведеного нами емпіричного дослідження показали, що практично усі респонденти, різною мірою, в тій чи іншій ролі, стикались із кібербулінгом. Порівняльний аналіз отриманих даних за критерієм статі засвідчив, що хлопці частіше, ніж дівчата, стають агресорами у віртуальній взаємодії, вони частіше також застосовують кібербулінг як девіантний механізм захисту і подолання проблем. Дівчата також практикують взаємний кібербулінг, але здебільшого вони перебувають у ролі спостерігачів, також вони частіше, ніж хлопці, стають жертвами кібербулінгу.

Хлопці більше схильні відкрито проявляти агресію в мережі, дівчата – опосередковано та анонімно. Принаймні у нашій вибірці, хлопці значно частіше стають об'єктом кібербулінгу з боку незнайомих, а дівчата – з боку однолітків. Схильність юнаків до агресивної поведінки у віртуальному просторі пов'язана насамперед із рівнем їх інтернет-залежності, дещо менше – із комунікативним контролем та прагненням підвищити самооцінку. Схильність дівчат до комунікативної агресії також пов'язана із рівнем їх інтернет-залежності, трохи менше – із комунікативним контролем, який у свою чергу теж пов'язаний із рівнем інтернет-залежності.

Дівчата зазнають цькування здебільшого у вигляді харасменту, самозванства, наклепу, кіберстраккізму, а також у них є більший ризик стати жертвою секстингу. Хлопці ж так само стають об'єктом харасменту, але частіше, ніж дівчата,

стикаються із кіберстракцізмом, погрозами та залякуванням, тролінгом та економічним шахрайством. Незважаючи на те, що кібербулінг є серйозною проблемою, постраждалі часто не повідомляють про нього іншим людям, особливо юнаки. Старшокласники неохоче звертаються за допомогою до дорослих. Натомість значний вплив на їх емоційний стан і поведінкові стратегії мають однолітки, вони можуть допомогти знизити загаль-

ний рівень тривоги й почуття самотності у жертв кібербулінгу, надавши їм підтримку та захист.

Результати нашого дослідження можуть використовуватися шкільними психологами в роботі зі старшокласниками, а саме для розробки й реалізації заходів з профілактики кібербулінгу та психологічної допомоги його учасникам. Врахування гендерної складової кібербулінгу дозволить підвищити ефективність його превенції.

Список літератури:

1. Вітюк Н. Р. Кібербулінг як загроза психологічній безпеці особистості. *Вісник Прикарпатського університету. Серія : Філософські і психологічні науки*. 2015. Вип. 19. С. 129–138.
2. Baldry A., Sorrentino A., Farrington D. Cyberbullying and cybervictimization versus parental supervision, monitoring and control of adolescents' online activities. *Children and Youth Services Review*. 2019. Vol. 96. P. 302–307. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chilcyouth.2018.11.058>
3. Barlett C., & Coyne S. M. A meta-analysis of sex differences in cyber-bullying behavior: The moderating role of age. *Aggressive behavior*. 2014. № 40(5). P. 474–488. doi:10.1002/ab.21555
4. Calvete E., Orue I., Estévez A., Villardón L., Padilla P. Cyberbullying in adolescents: Modalities and aggressors' profile. *Computers in Human Behavior*. 2010. № 26. P. 1128–1135.
5. Connell N. M., Schell-Busey N. M., Pearce A. N., & Negro P. Badgrlz? Exploring sex differences in cyberbullying behaviors. *Youth Violence and Juvenile Justice*. 2014. № 12(3). P. 209–228. URL: <https://doi.org/10.1177/1541204013503889>
6. Erdur-Baker Ö., Tanrikulu I., Topcu C. Gender differences in cyberbullying perpetration: the role of moral disengagement and aggression. 2016. URL: <http://surl.li/nbwgw>
7. Geng J., Wang Y., Wang P., Zeng P., & Lei L. Gender Differences between Cyberbullying Victimization and Meaning in Life: Roles of Fatalism and Self-Concept Clarity. *Journal of Interpersonal Violence*. 2022. № 37(19–20). URL: <https://doi.org/10.1177/08862605211028285>
8. Gender differences in brain activity when exposed to cyberbullying: Associations between wellbeing and cyberbullying experience using functional Magnetic Resonance Imaging/ L. McLoughlin et al. *Current Research in Neurobiology*. 2022. Vol. 3. doi.org/10.1016/j.crneur.2022.100054
9. Gualdo A., Hunter S., Durkin K., Arnaiz P., Maquilon J. The emotional impact of cyberbullying: Differences in perceptions and experiences as a function of role. *Computers & Education*. 2015. № 82. P. 228–235. DOI: 10.1016/j.compedu.2014.11.013
10. Hinduja S., Patchin J. W. Bullying, Cyberbullying, and Suicide. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13811118.2010.494133>
11. Hong Y. Effects of Adolescents' Gender, Moral Disengagement and Empathy on the Types of Bystanders in the Possible Occurrence of Cyberbullying. *Korean Journal of Child Studies*. 2023. № 44(1). P. 43–55. DOI: 10.5723/kjes.2023.44.1.43
12. Kowalski R.M., Limber S. P., Agatston P. W. Cyberbulling: bullying in the digital age. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2008. 224 p.
13. Li Q. Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences. *Cyberbullying in Schools: A Research of Gender Differences*. *School Psychology International*. 2006. № 27(2). P. 157–170.
14. Macaulay P., Betts, L., Stiller, J., Bleirina K. Bystander responses to cyberbullying: The role of perceived severity, publicity, anonymity, type of cyberbullying, and victim response. *Computers in Human Behavior*. 2022. Vol. 131. URL: <https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107238>
15. Mishna F., Cook C., Gadealla T., Daciuk J., Solomon S. Cyber bullying behaviors among middle and high school students. *American Journal of Orthopsychiatry*. 2010. № 80. P. 362–374. doi: 10.1111/j.1939-0025.2010.01040.x
16. Sun S., Fan X., Du J. Cyberbullying perpetration: a metaanalysis of gender differences. *International journal of internet science*. 2014. URL: https://www.ijis.net/ijis11_1/ijis11_1_sun_et_al.pdf
17. Smith P. K., Lopez-Castro L., Robinson S., Görzig A. Consistency of gender differences in bullying in cross-cultural surveys. *Aggression and Violent Behavior*. 2019. № 45. 33–40. DOI: 10.1016/j.avb.2018.04.006
18. Vandebosch H., Van Cleemput K. Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media and Society*. 2019. № 11. P. 1349–1371.

Vitiuk N.R., Nikyforuk A.S. GENDER AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF CYBERBULLYING AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

The article analyzes the gender features of cyberbullying in early youth. The results of an empirical study of the main types and factors of cyberbullying among high school students, differences in communication between representatives of different genders in virtual space are presented. The sample included 60 people (30 girls and 30 boys) – high school students of Ivano-Frankivsk and Ivano-Frankivsk region, aged 15 to 17. According to the results of the conducted research, it was established that almost all respondents, in one role or another, faced cyberbullying.

A comparative analysis of the obtained data according to the criterion of gender showed that boys are significantly more often than girls to become aggressors in virtual interaction (in general, 60% of boys and 23,3% of girls), and both sexes mostly use cyberbullying as a mechanism for solving problems and protecting against insults from other people. Girls are mostly in the role of observers of cyberbullying (63,3%), and they also become victims of cyberbullying more often than boys (13,3%). Boys play the role of observers (33,3%) twice as often as girls; the role of a victim of cyberbullying belongs to them the least (6,7%). Boys are more likely to openly show aggression online, girls – indirectly and anonymously. Boys are much more likely to be cyberbullied by strangers, and girls by peers. Correlational analysis established links between communicative aggressiveness and Internet addiction of young people, as well as with communicative control and self-esteem. Girls' propensity for communicative aggression is also related to Internet addiction, less with communicative control which is also related to the level of Internet addiction. Girls are bullied mostly in the form of harassment, impersonation, defamation, cyber-ostracism, and girls are also more likely to be victims of sexting. Boys also become the object of harassment, but more often than girls, they face cyber-ostracism, threats and intimidation, trolling and economic fraud. High school students are reluctant to ask for help from other people, especially adults. Half of the interviewed boys and a quarter of the girls do not tell other people about cyberbullying incidents. The results of the study can be implemented in the work practice of school psychologists for the development of cyberbullying prevention programs among high school students and psychological assistance to schoolchildren.

Key words: cyberbullying, sex, gender features, communication, interaction, high school students, cyberbully, victim of cyberbullying, Internet addiction.